Pratum,

LACVS,

Arundinetum.

PARISIIS.

Apud Simonem Colinæum,& Franciſcum Stephanum,eius priuignum.

Cum priuilegio.

1543.

CAROLVS STEPHA-
nus, Steph. Tornabullo præsidi
Rhotomagensi S.

Vbium non est, amplissime Præses, quin pro singulari tua erga omnes humanitate, mihi priuatim p postremas literas tuas abũde perspecta, Pratũ hoc nostrum boni cõsulas. Quod munus, quia nonnullis iudicari poterit exiguũ nimis ac puerile, aut certe tua authoritate atque amplitudine indignum: putaui mearũ esse partiũ, non id quidem verbis exornare, sed in eo consilij mei rationẽ breuiter exponere: ne cuiq̃ facilitate tua temere abuti, vel nullam om

nino officij mei rationem habuiſſe videar. Nam quum ſuperioribus hiſce mẽſibus animi cauſa in Antonianum tuũ me inuitaſſes, quàm grato mihi omnia quę illic eſſent ſpectaculo fuerint, tuipſe teſtis eſſe potes, à quo toties obiurgatus fui, cũ in eam vocẽ præ nimia exhilaratione perſæpe prorumperẽ, me fundum inſtructiorem atq; ornatiorem nunq̃ reperiſſe. Adeo poſt amœniſſimũ hortum, lętiſſimarum arborũ ſeminaria optime mihi diſpoſita videbãtur: ſalicta, confluentibus riuulis irrigata: prata, omniũ longe fœcũdiſſima, varijſq; pabulis, herbulis, floſculis elegãtiſſime cõſperſa: nihil vt iucundius atq; amœnius dici aut excogitari potuiſſe exiſtimarẽ. Quod quum mihi merito

mirum in modũ placeret, tuáſq; fortunas plurimũ laudarẽ qui fundum haberes omni deliciarũ genere confertiſſimum (cõditionẽ tuã interim paulo aſperioribus verbis perſequens, quæ te à fœliciſſimo Antoniano, gratiſſimóq; hoc cõſpectu remotius diuelleret) tũ quidem mihi venit in mentẽ, aliquid abſenti tibi ſcriptis depingere, qđ Antoniani tui lætiſſima prata ante oculos proponeret: atq; id aliqua ex parte referret: quod tibi nõ ab re gratiſſimũ eſſe conſpexeramus, nobíſq; planè iucũdiſſimũ. Id vero dũ per otiũ obire licebit, oculíſq; leuiſſime perluſtrare, tibi præter herbas, iuncos, flores, fungos, arundines noſtrates, reliquas etiã peregrinas atq; externas oſtẽdet: neq; pratenſes tantũ, ſed & la

custres,atq; adeo palustres,& quę locis aquosis ac stagnantibus cre scere solẽt. Tantũ hoc vereor, ne tritis ac vulgaribus quibusdã interpretatiũculis, statim in ipso limine descriptis aliquãtulũ offendaris: quod minus sanè obfuerit, siquidem ad instituti nostri ratio nẽ attenderis,quæ adolescentum erudiẽdorũ causa primũ suscepta est:quibus vt omni ex parte satisfaceremus, ea imprimis interpretanda atq; explicãda fuerũt. Proinde vir amplissime,hoc tuo prato eo animo perfruare velim,quo tibi libere atq; ingenue porrigimus : interea dum agrũ excolere licebit, quẽ propediẽ vt accipias, id vero omni cura ac diligẽtia da bimus operam.Bene vale, Lutetię ad xiij.kalẽ. Febr. M. D. XLIII.

Caroli Stephani, DE PRATENSI ratione libellus.

NISI ſuperiorum menſium occupatio, adoleſcentulorũ ſtudijs plurimum addictum animum meum aliò moleſtiſſime diſtraxiſſet: non commiſiſſem, vt hunc laborem, in explicanda pratorum ac lacuum ratione tantopere à me expoſtulaſſent. Atq; vtinam eadem opera, quem polliciti ſumus agrum, noſtris, quantumcunq; ruſticis, manibus excultum nunc exhibere liceret: parum eſſet præterea reliqui, quod ad noſtræ fidei perſolutionem attinere poſſet. Verum nihil agendũ temere, nihil inconſultius efferendum. Quáobrem malo meos adoleſcentulos pauliſper adhuc expectare, q̃ inutile prorſus ac vanum aliquid à nobis ꝓtinus accipere: etſi nõ ignorem quæ hactenus acceperunt, nõ vſq; adeo eis vtilia fuiſſe, aut vanitate omnino caruiſſe. Quis enim omnia recte atq; ex omnium ſententia? attamen hoc dedimus operam, ne prorſus eſſent ingrata atq; inutilia: quod ita

contigisse maximo nobis argumento fuit cō tinuum eorum conuitium, quo non solū ad reliqua perficienda admoneor,sed etiam vehementiss. cogi,impelli atq; vrgeri videor:vt maiora quædam negotia intermittere eorū causa,mihi nunc sit necessariū. Agedū,quādò nobis non solum nati sumus,ad prati nostri descriptionem accingamur:de quo priusquam aliquid dico,pauca quędam mihi præponenda videntur,quę ad instituti atq; ordinis nostri rationem pertineant.

Pratorum itaq; differentias, & culturæ varia vocabula primum exequemur: in tyrunculorum gratiam:quò loco & fœni & instrumentorum ad prati culturam pertinentium fiet à nobis mentio.Post hæc pratenses herbas(quæ potissima est instituti nostri ratio) breuibus persequemur: vt interim vnà complectamur eas omnes quæ in aquosis & palustribus crescere solēt,quo in loco etiam fungorum genera breuissime percurremus. Exinde lacum describemus: quandoquidem is pratis vicinus esse plerunq; solet: si modo eū intelligatis lacū,qui amœnitatis gratia,aquoso loco defossus est, fluentémq; & agitatam aquam contineat:quo nomine & à palude & à stagno ac viuario plurimum differt. In eo recensebimus herbas,quæ nō solum in aquis huiusmodi,sed etiā circa margines atq; oras fluminum sua sponte adnascuntur, quandò nullo alio loco fluminis meminisse nobis li-

cuit: quinetiam iuncos paluſtres eo in loco deſcribemus, quos & reſidibus & fluentibus aquis naſci certiſſimum eſt. Subſequetur iure ac conſequio quodam Arundinetũ:in quo permultas calamorum, & huiuſmodi plãtarum ſpecies nobis atq; exteris peculiares deſcribemus:verũ vt ad opus aliquando aggrediamur à Prato incipiendum eſt.

PRATORVM DIFFERENTIAE.

ID ſolum,nõ hominibus noſtris tantum,ſed etiam antiquis magnopere commẽdatũ fuit,quod minimum agricolæ laborem requireret,vberẽ tamen ac copioſum fructũ domino ſuo proferret.Summáq; priſcorum omnium in hoc ſpectando fuit, vt fructus is maxime probaretur, qui quam minimo impendio conſtaturus eſſet. Quapropter Cato aliquãdo interrogatus, quiſnã eſſet agri certiſſimus quæſtus,reſpondit,ſi bene paſcat:quis proximus,ſi mediocriter.Nullus autem ager melius paſcit dominum ſuũ, atq; pratum, vnde aiunt Varro lib.1. de re ruſt.cap.7.& item Plinius lib.18.capi.5.prata antiquis parata dicta fuiſſe. Et Columella,neceſſarium eius agri cultum eſſe dixit,cui veteres Romani primas in agricolatione partes tribuerũt:nomen quoq; indiderũt, ab eo quod protinus eſſet paratũ, nec magnum laborem deſyderaret.

Pratorum alia ſunt irrigua,alia ſiccanea appellata.Rigua vel irrigua prata ſunt,quæ riuo influenti irrigantur, & tanq̃ ſuis naturalibus aquis,humoris pabulo ſaginãtur: quod neceſſarium eſt, cum id macies terræ expoſtulat: quemadmodum ſi in denſa & reſoluta humo,atq; exili,prata facias, ea quidem tum erunt optima,cum facultas irrigãdi dabitur:quod certe fit,ſiquãdo palus aut lacus aut flumen aliqua parte ſubſidens, reſtagnat in pratum: deriuatur autẽ aqua per ſulcos,vndecunq; pratum prætercurrentes,quò humor ſuperueniens lente prorepat,nec abũdantius q̃ par ſit fluat.Aquarum enim abundãtia, æque atq; penuria(inquit Columella) graminibus eſt exitio.quapropter antiqui riuos pratorum irriguorum ita deducebant,vt quando liberet occluderent:reſerarent autẽ, quandocũq; eſſet maxime neceſſarium.Hinc illud Virgilij : Claudite iam riuos pueri, ſat prata bibere.

Siccanea prata,nullis aquis,præterq̃ imbribus irrigantur,ſiccitate ſoli gaudent,& abſq; riui deductione ſuapte natura fœnum optimum gignunt, læto enim pinguíq; campo, non deſyderatur influens riuus: meliúſq; habetur fœnum quod ſuapte natura ſuccoſo gignitur ſolo, q̃ quod irrigatum aquis elicitur.Siccitas autem ea, referenda eſt ad exteriorem ſoli ſuperficiẽ,potius q̃ ad ipſum terræ corpus internum, quod certe abſq; natu-

rali qui ſubeſt humore fœnũ optimũ (quod humido præcipue nutritur) generare vix poſſet: alioqui ſoli ſiccitas herbis omnibus fœnilibus eſt inimica. Succoſum id ſolum Columellæ dictum eſſe puto, quod intus pręhumidum, naturali & inſita quadam humiditate nutritur, vt aduentitia, præterq̃ cæleſti, non indigeat. Atq; ea quidẽ humiditas naturalis, ab aqua quæ ſolo ſubeſt aduenit. Nam eo loco ſi paulo altius terram effodias, maximam vim aquarum ſubeſſe cõperies. Quod facile indicant, & accliuis quæ plurimum eſſe debet paratorũ poſitio, aut etiam in imis locis: item vicin9 vel ſaltem parum inde remotus amnis aut lacus, ac præterea herbarum quæ locum humidum deſyderant ſpontina quædam productio, ex qua aquileges aquam ſubeſſe facile exiſtimant.

Nouella prata dicuntur Palladio, quæ recẽter fiunt, quandocunq; ad id opus deſtinatur ſolum, vt fœnum producat. Formanda ſunt ea prata, ex eiuſdẽ authoris ſententia, Septẽbri menſe, loco pingui, roſido, plano, leuiter inclinato. quod & noua prata inſtituere idẽ ait, principio Nouembris.

Vetera prata idem appellat quæ Plinius ſeneſcentia, nempe quæ propter frequentem herbarum productionem, atq; irrigationem, vel ſterileſcunt, vel muſcum contrahunt. fieri enim non poteſt, vt terra, vno ſeminis iactu, perpetuum fœtũ in multos annos pro-

ferat,interdum enim ſterileſcũt prata, interdum fructum non vſqueadeo vberem profe-runt:quod vel carie,vel incuria, vel vetuſtate accidere ſolet.

Prata ſummiſſa vocat Varro,quę in acliui loco ſita ſunt, quemadmodum Virgilius arida, in quibus herba per æſtus exaruit,quo tempore tondenda ſunt,ac ſubſecanda falcibus: verum de culturæ vocabulis nunc eſt paucis dicendum.

VOCABVLA AD PRATORVM CVLTVRAM PERTINENTIA.

EXtirpandum atq; impedimentis omnibus liberandum agrũ quẽ in pratum deſtinauerimus docet Palladius lib.2.in Septembri,anteq̃ proſcindatur, aut exaretur: hoc autem fit, dũ herbas latiores & ſolidas, atq; adeo virgulta ex agro deponimus, quæ alioq vel aratro vel vãga aut bidẽte difficillime auferrent:vulgus noſtrũ vocat *eſſarter*.

Dilapidandum quoq; agrum ad pratũ nouellum deſtinatum docuerũt antiqui agricolæ:hoc eſt ſubmouendos atq; egerendos eſſe lapides omnes, tum maiores,tum etiam minores,qui arationi & proſciſſioni ſoli plurimum nocere poſſint:Id vero agricolationis genus quidam vulgo vocant,*eſperrer*.

Proſcindere locũ,quem prato dicauerim⁹ æſtate oportere iubet Columella:hoc eſt ter-

ram esse vertendam atque excolendam: siue aratro siue bidente id fiat:quò semen facilius suscipiat. Terra autem cum primum aratur, tum proscindi dicitur(inquit Varro lib. primo)quod vulgus nostrum ait, *labourer*, si id quidem aratro fiat: si autem bidente, *bouer de premiere facon*.

Subigendum post proscissioně pratum præcipiunt omnes agricolæ: cum post primam arationě,relictæ glebę,vel occantur,vel confringuntur: quæ duo postrema vocabula ad eius agri qui suis temporibus diuersam arationis culturam requirit maxime pertinent. Vnde terram subigere fissione glebarum elegantissime dixit Cic.secundo de natura deorum.Exercitandum agrum & multa aratione resoluendum docet Palladius, anteq̃ fœnili semine inspergamus: quod fit submotis (inquit)lapidibus, & glebis vbiq; confractis.

Macrioribus & aridioribus locis, atq; exili terra,si vicina sint riuis prata: tamen interdum stercorari debent,& asperso recenti lætamine saturari(ait Palladius) vulgus nostrũ fumare vocat:quod vt apud antiquos fieri solebat,ita etiam apud nos fieri quotidie videmus,ac pręsertim siccaneis pratis & Februario mense. stercore enim, quasi pabulo gliscit exilis terra,inquit Columella.disponitur autem stercus in aceruos,qui vno aut altero postea die, disijciuntur, inarantur,& terræ obruũtur,ne solis habitu vires amittat,& vt

permixta humus,prædicto alimẽto pinguefcat. Quinetiam fi prata fint in accliui aut plano iuxta collem,iubent antiqui agricolæ celfiora loca ftercorari. Nam æditior cliuus præbet fubiectis alimentum,cum fuperueniens imber, aut manu riuus productus fuccũ ftercoris in inferiorem partem fecum trahit. quapropter agricolæ etiam inaratum collẽ magis q̃ vallem ftercorant.Verum à fuperiore prati parte fundendus eft fimus(ait Palladius)vt eius fuccus per totum poffit elabi.

Serere pratum nouellum omnibus agricolis in vfu eft,quum terram ad pratum idoneã poft primam aut fecundam culturam femine ex fœnilibus defumpto infpergimus, interdum viciam & medicam fœni feminibus permifcentes:nonnunq̃,ex Columellæ & Plinij præcepto,per autumnum rapis vel napis, vel etiam faba conferentes,& infequẽte anno frumento,tertio autem poft diligentem arationem, femen vel florem ex fœnilibus conferentes, atq; ex præfepibus fœno delapfum fpargentes.

Poft fationem ferro tangi pratum non debet,itaq; cratire oportet(inquit Plini9)quod interpretatur Columella,inducta crate coæquare,ad diffipãdos grumos,quos ad verfurã plerunque tractæ faciunt crates, vt necubi ferramentum fœnifecæ poffint offendere. Crates autem vocamus *des herces*, vnde etiã cratire *hercer*.

Sarrire ad pabula in solo disposita conue-
nit quæ interdum quidem in prato, plerun-
que autem seorsum aliorum leguminum ri-
tu multo diligentius excoluntur : vt quem-
admodum legumina nobis, ita etiam excul-
ta pabula armentis & reliquis animantibus
enutriendis obseruire possint. Nam ligneis
sarculis aut rastris, quæ nostri vulgo vocant
ratteaulx ou sarcletz, sarriebatur, vnde id opus
vulgo dictum *ratteler ou sarcler*. Ob id autē
pratis min9 cōuenire videbatur sarritio, quòd
minora sint īterualla, q̄ vt arator sarculo vel
rastro vndecunq; contingere possit. Pabula
autem (quemadmodū erāt, medica, vitia, far-
rago ordeacea, fœnungrçcum, eruum, cicer,
& huiusmodi) in morem horti disponeban-
tur, vti docet Columella lib.2.cap. 11. areis
tantum latis pedum denum, lōgis quinqua-
genum: vt per semitas & aqua ministrari pos-
set, & sarculū aut rastrū vndecunq; circūagi.

Rigare pratum est, vel clepsydris (quod ad
pabula diligenter exculta potissimū pertine-
bat) vel riuis per loca pratorum varia dedu-
ctis lætiora facere, & succrescentibus herbis
pabulum atq; alimentum præbere. Nam id
agricolis est peculiare, vt riuos quos per pra-
ta deducunt, interdū sensim protrahant, in-
terdum remorentur, neq; perpetuo effluere
sinant: nonnunq̄ etiam per vniuersum pratū
effluere permittant. Rigari autem pratū non
debet (ait Palladius) anteq̄ durū solū fecerit

ne cratem eius minus ſolidam, vis interfluí corrumpat humoris: poſt primã autem prati ſectionem, id vſqueadeo diligenter non eſt obſeruandum.

Purganda eſſe prata docet Palladius Ianuarij & Martij initio. quo vocabulo intelligendum puto eſſe vindicanda ab ijs herbis, quæ præter ſementem poſitam ſuccreſcunt, neque paſcuis ſunt commodæ, veluti ſi poſt improbe exherbatum aut ſubactum id ſolũ quod prato dicauerimus, aut etiam ſtercoris vitio, noxiæ quædam herbæ ſuccreſcant, quę quidem (nouellis præſertim pratis) ſunt auferendæ, ſiue id runcatione, ſiue auulſione fiat. Solo enim male exherbato aut ſubacto, ſolent aut gramẽ, aut carduus, aut latiores herbæ, aut etiam virgulta ſuccreſcere: lætaminis vitio, naſcuntur vrticæ, atque id genus herbę inutiles.

Paſcere pratum tranſlatione pereleganti dixit Plinius, lib. 18. cap. 28. pro eo quod eſt armenta vel pecora immittere pratis ad herbas depaſcendas, quæ ipſis quidem adhuc teneris & ſubſidentibus mittenda non ſunt, ex Columellæ ſentẽtia. Nã pecudes (inquit) molli ſolo infigunt vngulas, atq; interruptas non ſinunt herbarum radices ſerpere, & condenſare. Secundo tamen anno, minora pecora poſt fœniſecia permittemus admitti, ſi modo ſiccitas & conditio loci patietur. Tertio deinde cum pratum ſolidius ac durius erit,

poterit etiam maiores recipere pecudes.Nō enim debent prata quę læto ſunt,vel humido loco paſci,ante ſecūda fœniſecia,ne herbæ vellantur,obtritúq; hebetentur.

Secantur prata cum ſpica defloreſcere cœperit atq; roborari (ait Plinius) ſecandáque ſunt anteq̄ inareſcant : nam & largius fœnū percipitur, & iucūdiorem cibum pecudibus præbet. falcare vulgus noſtrū corrupte profert, *faulcher*. Cædere & deſecare eidem authori etiam dicuntur.Prata(inquit)circa calendas Iunij cæduntur. Idem deſecta prata rurſus ait rigari oportere,vt ſecetur autumnale fœnum.Subſecare dixit Varro.Cū (inquit) herba creſcere deſijt,& æſtibus inareſcit,ſubſecari falcibus debent. Virgilius pereleganti tranſlatione, tondere protulit,Nocte(inquit)arida prata Tondentur.

Quoties prata deſecta ſunt,oportet ſicilire,hoc eſt,quæ fœniſeces prætererierāt ſecare, vulgus noſtrum recurrere, aut refalcare dicit.Siciliēda(inquit Varro)prata,hoc eſt falcibus conſectanda , quæ fœniſecæ præterierunt,ac quaſi barba tuberoſum reddiderunt campum,à qua ſectione arbitror dictum, ſicilire pratum.

Reſtituere pratum, eſt ſeneſcens inſtaurare,ac denuo ſubigere atq; ſerere.Reſtitui prata debent(ait Plinius)faba in his ſata,vel rapis,vel napis,vel milio,mox inſequēte anno frumento,rurſúſq; in prata tertio relinqui.

Ac quoniã de pratorum culturæ vocabulis, abunde dictũ esse videtur, nunc de fœni & falcium ratione paucula quædam describenda sunt.

FOENVM.

OEnum ob id dictũ fuisse quòd multo fœnore dño suo quotannis proueniat, omnes norunt, vel quòd eædem perpetuo manentes herbæ, quotidie nouæ fiant: ex Festi interpretatione.

Optimum fœnum est Catoni quod prima sectione colligitur, vel primo quod vocant fœnisecio. Secunda autem eiusdem anni sectione quod reconditur, id cordum & autumnale fœnũ appellabant antiqui: vulgus nostrum vocat, *regaing*. desecta prata (ait Plinius) rursus rigare oportet, vt secetur autumnale fœnũ, quod vocant cordum. Sero natum fœnum appellat Columella.

Fœnisecia dicebantur, fœni sectiones, quẽadmodum vindemiæ vuarum: vnde prima & secunda fœnisecia fecit Varro. Columella fœnisicia maluit proferre. Secũdo, inquit, anno minora pecora post fœnisicia permittemus admitti.

Fœnisex Plinio, is est quem falcatorẽ vulgo dicim⁹. Apud antiquos (inquit) cornu ad crus ligato fœnisex incedebat, fœnisecã ma-

luit dicere Varro.Herba(inquit)in pratis ad ſpem fœniſecæ nata. Perſius,Fœniſeces craſſo vitiarunt vnguine pultes . fœniſectorem appellauit Columella lib.11.cap.1.quemadmodum & arboratorem & vinitorem eodem loco.

Fœnilia quemadmodum & palearia,dicũtur antiquis agricolis, tecta,in villa aut domo ruſtica,ſub quibus fœnum & paleæ reponi ſolent, atq; aſſeruari. Pars domus ruſticæ fructuaria ait Columella lib.1. ca.6. diuidat in cellã oleariã,torculariã, cellã vinariã, defrutariam,fœnilia,paleariáq;.quidam ex vulgo noſtro fœnaria vocant. Tabulatum appellãt Varro,& Columella multis locis.inde reponere fœnum in tabulato apud eoſdem frequenter reperies.

Fœnum falcibus ſubſecatur apud nos, quemadmodũ & apud antiquos:ſed & falces quibus prata deſecantur, vocat Cato fœnarias,ad aliarum differẽtiam quas ſtramentarias appellat, ad frumenta deſecanda idoneas,& arborarias, ad purgationes arborum dicatas,ſic etiam vineaticas,& ſyluaticas, & ruſticarias nominat.

Falcium autem fœnariarum duo genera recenſet Plinius:Italũ, quod fuiſſe breuius ait, ac vel inter vepres quoq; tractabile. Sunt & Galliarum latifundia, maioris cõpẽdij,quippe medias cædunt herbas , breuioréſq; prætereunt.deſecabant autem fœnum Itali,vna

tantum manu dextra, vt recenset idem auththor. Quinetiam antiquiores oleo falcis aciē excitare solebant, quapropter cornu ad crus ligato, fœnisex incedebat. Italia aquarias cotes dedit, limæ vice imperantes ferro. Quidam ex nostris lima vti malunt.

Fœnum desectum, vertitur ad solem, vt siccetur, & perarescat. id autē furcillis esse faciendū docet Varro cap. 49. lib. I. Vt perarescat (inquit) fœnum, posteaquā desectum fuerit, furcillis versari debet: ac superiore parte sole siccata, tumdemum conuertendum, itáq; efficiemus vt vndecunq; siccescat.

Fœnum vbi peraruit, in manipulos cogendum esse præcipiunt omnes agricolæ, vt ad villam conuehatur. id autem est quod vulgus nostrum appellat, *botteler*. Nam in cumulos aut aceruos fœnum siccū oportet prius cōstruere, vel etiam in metas extruere, quas in angustissimos vertices exacuebant: has autem, molas vulgus nostrum appellat, deinde vero ex metis, manipuli sunt efficiendi, aut (vt ait Columella) vinciendi potius, vt in villam fœnum facilius deportetur.

Fœno in cumulos redacto, stipula rastellis eradenda est, ex Varronis præcepto, atq; addēdus fœnisecæ cumulus. Inde vero quod optimum fœnum erit, Cato iubet seorsum esse condendum, & sub tecto in fœnili componendum, quod non ante fieri debet, q̃ per paucos dies in prato cōgestum relinquatur,

vt in ſe cõcoquatur & facile deferueſcat in molis,ac cumulis.Raſtella autem vulgus no ſtrũ appellat,*des ratteaulx*,quẽadmodũ & ra-ſtellis fœnũ colligere,*ratteler*,quod alioqui ra ſtellare ꝗdã diceret. Nũc ad pratẽſesherbas.

PABVLA, IN PRATIS CON-SERI SOLITA.

Vando in eum vſum præcipue inſtituta erant prata,vt anima-libus pabulum ſubminiſtrarent, ob ídq; varijs ſeminibus ad pa-bulum iumentorum admodum vtilibus conſerebantur:neceſſarium eſt,vt de his etiã hoc loco dicamus,etſi in agrũ quæ-dam differri poſſint. Nam & vitia, & medi-ca,& fœnum gręcũ (quas pratenſes herbas eſſe hodie nouimus)antiquis ſumma diligen tia colebantur,atque à prato interdum ſum-mouebantur , vt in agrum ſeorſim depone-rentur, haberéntq; culturam ſibi propriam. Nos autem nullo diſcrimine deponimus hu iuſmodi ſemina noſtris pratis,quæ nos indu-cit ratio,vt primum de his dicamus.

Inter pabula igitur quæ offeruntur equis: noſtrum vulgus id maxime probat quod fit lenticula & vitia ſimul commixtis,ocymum antiqui vocabant : nos dragetam equorum appellamus. quod qua ratione differat ab ocymo quod baſilicum vocant,in horto ſa-

tis iam eſt explicatum . Varronis tempore, bobus ocymum præbebatur,ad aluum ciendam,vnde ſic dictũ cõtendit: atq; id genus pabuli eſſe aſſerit,virides ſegetes deſectas, antequam ſiliquam gerant : q̃q̃ Cato manibus carpendũ ocymum iubeat,nam(inquit) ſi falcula reſecueris, non renaſcetur,atq; eousque dãdum bobus,dum inareſcat. Plinius ocymum antiquos appellaſſe tradit, pabulũ vmbræ patiens,quod celerrime proueniat.

Pabuli aliud genus eſt , quod farrago dicitur,noſtris vulgo, *fourraige.* Id autẽ eſt quod ex pluribus ſatis, pabuli cauſa datur iumentis, nempe ſegetum viridium & immaturarum deſectum,antequam in ſpicã aſſurgant: quibus additur,hordeum,vicia,& legumina, pabuli cauſa.Inde autem dicta farrago,quòd far ferro cædatur, aut quòd primum in farracia ſegete ſeri cœptũ.Ea equi,ac iumenta verno tempore purgantur,atque etiam ſaginantur.Duplex autem fuit antiquis farrago, nempe quæ ex recrementis farrĩs,admiſta nonnunquam vicia ſereretur,nonnunquã ex hordeo , quæ hordeacea farrago dici ſolita eſt. hanc eſſe putat Ruellius,quam græci vocant graſtim:& multi non indocte ſemiaridum fœnum interpretantur.

Pabulorum nullum eſt quod ad iumenta ſaginanda æquè faciat atq; medica , vulgus noſtrum fœnum ſanctum vocat,quòd veluti diuino quodã numine ad nos peruenerit.

opinor autem ob id medicã antiquis dictã, quòd medeatur iumentis, & pecori macie laboranti : vnde villici ac pecorum magiſtri apud nos vtuntur tota hac herba in pabulo pro gramine,nam ad maciem pecorum & veterinorum, nulla res eſt quæ tãtum faciat quantum medica : præſertim ſi viridis, nunc tarde tamen arida prębeatur, atque id modice, ne nimio ſanguine ſtranguletur pecus.Sũt qui Burgundienſe fœnum appellẽt, quòd à Burgũdionibus allatum ad nos peruenerit,alij fœnaciam vulgo vocant,*de la foignaſſe*,ſermone Picardo, nonnullis ex noſtris magis placet magnum trifolium appellare, quòd ea ſimilis ſit caule & folijs trifolio in fœniceſis & pabularibus prouenienti:geniculata,vt quicquid aſſurgat in caule contrahatur in folia . In ſcaporum cacumine breues ſiliquulę prodeunt,in corniculorum ſpeciem intortæ, denticulato foris influxu, & velut exiguos mucrones exerente,in quibus ſingulare ſemen,ferè lunatum continetur , lentis magnitudine,folliculo cohærens, quod dentibus freſum,piſi ſaporem repręſentat,ori nõ ingratum. ſingulæ thecæ ſingulorum ſeminum ſunt capaces, quapropter condimentario ſali permiſcebatur.

Inter fœni genera Plinius cõnumerat herbam quæ odontides græcis dicitur , naſcitúrq; in pratis,vbi & fœnum , vnde fœnariã vulgo vocãt,*de la foignere*: fruticoſa eſt, triã-

gulis flagellis, geniculatis, nigro articulorũ nodo, folijs polygono longioribus, hordei ſemine (quod in alarum ſinu erumpit) flore purpureo, multifido.

Pabuli cauſa ſerebatur antiquis fœnũ græcum appellatum, Varroni ſiliquula, ruſticis antiquis & Plinio ſiliqua, vulgo noſtro, *fenegre*, corrupta dictione: Theophraſto buceras, Hippocrati epiceras, quòd fructum corniculis ſimilem gerat. Cauliculis emicat exilibus, folio penè trifolij, ſemine fuluo, incondito, quod in molliſſimam tunditur farinam: ſerebatur antiquis ſeorſum, nõ altiore quatuor digitorum ſulco, vt iugetũ agri modios ſex ſeminis reciperet, duobúſq; anni temporibus ſerebatur, ad Septembrem & Ianuarium. Noſtris agricolis non ita diligenter tractatur, ſed in prato negligenter deponitur, cũ vel ex antiquorum ſententia, quanto peius tractetur, tanto proueniat lætius.

Vitia, omnibus nota iumentorum pabulo: ea antiquis ſerebatur, & noſtris quoq; hodie ſeritur ob duplicem vtilitatem: nam & pabulum veterinis præbet, & terram fermẽtat ac ſtercorat, ſolum in quo inijcitur lætius reddens. Inijcitur etiam pratis vnà cum ſupradictis ſeminibus, quo fœnum ſit nobilius & ſalubrius: vnde fœnum viciæ, & vicialia vocat Columella. dictam appellat Varro viciã à vinciendo, quòd ſuis clauiculis ſeſe vinciat atque alliget alijs herbis, aut pedamentis vi-

cinis. Galenus vicij vocabulũ in pleraq; Grę-
cia vsitatissimum esse testatur, nostri Latina
imitatione vocant, *de la uesse.* omnibus nota
est: cubitali altitudine, folijs ferè petroselini,
sed amplioribus, flore pisi, minutis nigrican-
tibúsque in siliqua granis. Seritur in quacun-
que terra, facillimo cultu. Optimum bubus
cibum præbet.

Viciaginem vel viciolam vulgus nostrum
appellat herbam quæ triticum strangulat, &
tamen habet nescio quid simile cum vicia,
vnde vocatur, *uesseron.* semẽ gerit columbis
amicissimum, vt quidam eò serant huiusmo-
di viciaginem, vt columborum multitudinẽ
in sua prædia alliciant. Ruellius quiddam si-
mile habere contendit cum cracca Plinij, &
araca Galeni. Plura in agro, cum de lolio
sermo erit.

Viciam agrestem nostra rura vulgo appel
lant eam herbam quæ aphace Græcis dici-
tur, simili enim omnino habitu cum vicia
in agris conspicitur: non esse tamen veram
viciam contendit Ruellius, cum in agris nõ
proueniat nisi cultu diligenti, & magno la-
bore. florem eius rustici intorquent coronis,
quoniam perpulcher emicet, cum odoris sua
uitate: alioqui veram viciam βίτιον Græci
vocant: de qua plura in agro.

Cicerculam Columella inter pabuli gene-
ra annumerat, eam proximam fœnogræco
& medicę tradens. sarras vulgus nostrum vo-

cat. Ea enim bubus erui loco datur : piſo ſimilis eſt,ſed non vſqueadeo grata,quę ligata in faſciculos vnà cum vicia optimum præbet bobus alimentũ. antiqui curioſe ſerebãt cicerculam , de qua in agro plura dicemus. quemadmodum & de eruo & eruilia,quo loco de leguminibus fiet à nobis mentio , ad reliquas herbas veniẽdum,quæ pabulum nõ vſqueadeo optimum præbent.

HERBAE PRATENSES.

Tiliores herbas deſcripſimus, quibus prata plerunq; abundãt, quæq; pecori,delicatioris cuiuſdam pabuli loco eſſe ſolent:reliquæ mox deſcribendæ,quæ non ita ſunt vtiles,quibus tamen ipſa prata plurimum hincinde referta eſſe videmus.

Si quæ igitur herba pratis eſt familiaris ac frequens, ea eſt maxime quam à coniunctorum inter ſe foliorum numero, trifolium, tum Græci tum etiam Latini dixerunt:quæ vt eſt multiplex,ita etiam inſigni ac peculiari quadam denominatione, ea quæ in pratis eſt,trifolij pratenſis nomẽ obtinuit:quæ quidem cũ reliquis minor eſſe ſoleat,tamen pro ſoli pinguitudine,paulo maius folium oſtendit,ſubalbida quadam in medio folio macula conſpicuum, quo nomine ruſticis puellis ad coronamenta in vſu eſt, id menyanthes

Græci vocant. Cuius eam vim esse tradunt quidã,vt futuram tempestatem prænunciet, & contra arrigatur:expertúmq; esse aiunt,si quando album trifoliũ abunde floruerit, sequenti anno futuras esse aquarum inundationes. Cæterum quod altius est trifoliũ,id virgis tenuibus fruticat,nigris, ac iunceis,cubito interdum altioribus, in singula germina folijs exeuntibus, flore purpureo, semine lato,& quadamtenus piloso:radice oblonga,alba,paulo graciliore ac firma.At quod minus trifolium dicitur,id terrę magis vicinum est, vno tantum cauliculo assurgens, ternis etiãnum folijs,orbiculatis,ijsq; solis,erucam subolẽtibus, quapropter solum id vulgo nostro trifolij appellationem obtinuit: atq; id etiã aiunt recentibus vulneribus contusum probe mederi.

Simoniacum trifolium Columellę,inuenitur in fragosis locis, quod quia odorem grauem ceu bituminis refert, ob id asphaltion Græcis appellatum est: asphaltian vocauit Archigenes. Longis & hirsutis viret folijs, caulémq; gerit pratẽsi trifolio robustiorem.

Trifolium acutũ inquit Scriboni9 Gręcos oxytriphyllon vocare, ídque ait Siciliæ mõtes circundare,neque se in Italiæ regionibus vsq̃ vidisse,nisi in Lunæ portu,cum Britaniã peteret,cum Claudio Cæsare. Est autẽ folijs & specie communi trifolio similis,nisi quòd paulo pleniora sunt,superiori parte aliquan-

tulum lanuginosa, atq; in extremo quodammodo aculeata: sed frutex huius duum pedũ interdum altior est, atq; odoris grauis: quorũ nihil tale in pratensi trifolio conspicitur.

Oxys(vt est Plinius author)folia terna gerit. Ea putatur oxytriphyllon. non quidẽ ab acumine foliorum , sed ab acido gustu poti⁹ dictum. est enim trifolio simile, longis tantũ pediculis, tria summatim folia proferentibus acido sapore, flore luteo, nonnunq̃ candido, in simplici stilo inter folia prosiliente, rufo in lunatis siliquis fœtu, radice in trãsuersum longa, & fruticosa, vulgus panem cuculi appellat, officinę trifoliũ acetosum, & alleluya.

Tria apud nos(inquit Ruellius)inueniuntur trifolij genera, vnum bicubitale, ramis exilibus, trigeminis, per interualla folijs nigricantibus, quę dum pubescũt, rutaceo sunt odore, vbi adoleuerũt asphalthi, flore purpureo, semine fœnugræci , radice oblonga. Alterum omnibus notum, folio molli, rotũdo, lente maculoso. Tertium acuto folio addũt, & quartum nostri herbarij, quod acidum nominãt trifoliũ, vulgus panis cuculi & alleluya: vt pauloante dictũ est, id autẽ humile est, longis tamen pediculis, acetoso sapore, flore candido, rufo in lunatis siliquis fœtu, radice in transuersumlouga ac fruticosa.

Trifolium maius vocarunt Latini quem Cytisum, & triphyllon etiam Græci, qui frutex est incanus totus, agris ac collibus fami-

liaris. Ob id autem trifolij nomen obtinuit, quòd & tria in singulis germinibus folia gerat, ea tamen paruula, dorso in medijs rubẽte, vt erucæ odorẽ referant si digitis terãtur.

Trifolium minus à Romanis appellatum, quod & libyon & triphyllon etiam Græci vocarũt. Lotum syluestrem esse certum est, generatúrq; in fœnilib⁹ pratis, semine fœnigræci minutiore multo, medicati gustus, caule duorum cubitorum, aut etiam altiore, alis pluribus, concauo, terníſque circum ipsas folijs, satis exilibus.

Trifolij pratensis folio est lotus vrbana, quam ob id Græci triphyllon appellarunt: eáq; nascitur in pratis nostratibus, luteis floribus veluti pisi, sed multo minoribus, cauliculum superne coronantibus: humilis, palmi altitudine, officinæ andacochan & coronam regiam vocant. An ea sit quam tãtopere extollit Homer⁹, græcíq; omnes, quæ nisi post annum è semine suo nata, sitim arceat, vescentibúsque cibi ac potus loco esse soleat, hoc vero nobis incertum est, nihil vt de hac re certi aut stati proferre possimus.

Trifolium odoratum à Romanis etiam dictum quod Græci Medion appellarunt. nascitur ea herba in opacis saxis, folia habens seridis, trina quidẽ in singulis geniculis, caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum, semine minuto, ad imaginem cnici, radice semipedali, crassitu-

dine baculi,auſtera guſtui.

Caueto autem ne pro trifolio tripolion proferas,habent enim ea duo vocabula non-nihil inter ſe vicinum: verũ tripolion naſcitur in maritimis, vbi allidit vnda, interímq; retro cõmeat: Folia habet iſatidis, arida ſed craſſiora , caulem palmo altum,in mucrone diuiſum,huius flores tradunt ter in die mutari,candidos mane, purpureos meridie , puniceos ſole occidente conſpici : cæterum radice eſt alba,odorata,calidi guſtus.

Trifolium aliud eſt ex ſatyrij generibus,ita appellatũ à foliorum numero:ſatyrium autẽ dictum, quòd eius radix venerẽ ſtimulet, nã herbas propè omnes venerẽ ſtimulãtes Græci ſatyrij voce cognominarunt. Ea herba in noſtratibus pratis interdum naſcitur,& tria humi folia ſpargit, rumici vel lilio ſimilia: caulem gerit læuem,cubitalem, nudum: florem albo lilio ſimilem,radicem geminorum bulborum, exterius rufam, intus candidam, corticem radicis gracilem, intus albũ quiddam continentem quod ſapore ſit dulci,guſtantibus iucundo: rura noſtra eam herbam teſticulum ſacerdotis appellarunt.

Verum quando in ſatyrij mentionem inci dimus,æquum eſt vt eius genera ac differentias paucis hic perſtringamꝰ,etſi de hoc nõnihil iam in ſylua à nobis dictum fuerit.

Satyriorum genera , teſticulorum nomen habent,quos Græci orchies appellarunt , ob

id potiſſimum,quòd earum herbarum radices,quiddam cum teſticulis habere ſimile videantur.vt igitur ea genera facile pernoſcas hæc perdiſcito.Orchis ſerapias folijs eſt porri,oblongis,latioribus,pinguioribus, ex alarū ſinu emicantibus & inflexis, caule palmeo, flore purpureo,radice teſticulis ſimili: quorum alter flaccidus quodammodo appareat, alter ad inferiora inæquali quadam productione vergat.Quibuſdam autem huius generis plantulis teſticulorum loco radix,veluti manus cuiuſdā expanſę figuram gerit,qua propter vulgo man⁹ Chriſti appellata. Alijs vero cū radix ſit teſticulis ſimilis,folia itē reliquis ſimilia,florē tamē gerunt variū, nempe ex albo nigricantem,ſpicatum tamen omnes. Quinetiā inter eas quæ purpureo ſunt flore,quædam floſculos habent in ſpica magis congeſtos,nihil odorantes, aliæ magis ſecretos,neq; ita numeroſos,caryophyllō ipſo odore referētes,cætera ſatyrio ſimiles:Verū is odor cōfeſtim deperit: Sūt qui ob id quòd ita ſpiret, ſitq; colore purpureo & ſuaue rubēti,hyacinthum eſſe contendant: dicántq; neſcio quid ad Dioſcoridis deſcriptionē conuenire:cui ſententiæ nullum addiderim calculum.Itaq; ſatius fortaſſe fuerit id genus ſatyrion odoratum appellare.

Satyrion minus,& teſticulum canis vocāt vulgo, herbam eam quā Græci cynoſorchin appellarunt, quámque in vineto iam antea

deſcripſimus. Ea eſt folijs paruis, ternis (vnde etiam trifolium dici poteſt) ſemipedalibus, radice formam teſtium canis referẽte, alternis annis intumeſcente, ac reſidente.

Satyrion indicum, bucheiden Syri vocant, herbam apud eos frequentẽ, radice candida ac dura, cõmẽdatiore quo craſſior, rugoſior, atq; albior fuerit: cuius effectum talem eſſe aiunt qualẽ eius herbæ, quam ait Theophraſtus concitare venerem vſque ad ſeptuageſimum coitum.

Satyrion erythrococcon Plinio, ſemine eſt viticis, paulo tamen maiore, læui, dura radice, cortice rubro, intus album quiddã includente, ſapore ſubdulci. radix ipſo contactu venerem ſtimulat, magis autem ſi epota fuerit. Atq; hæc de ſatyrio quæ in hanc ſententiam adferre potuimus.

Noſtris pratis quemadmodum & alijs locis pręhumidis, quibus aquam ſubeſſe iudicemus, frequẽtiſſimus eſt ranunculus, qui Græcis batrachion appellatur, ab eo quòd ranæ in pratis aut locis riguis inſultantes ſeſe ſuper hac herba frequentiſſime conuolutent: quapropter etiam quibuſdam apium ranarũ appellatur, alijs ſtrumea, quòd experimento compertum fuerit, eam herbam ſtrumis mederi, præſertim equorum, id enim veterinarij noſtri quotidie ſatis experiuntur. nonnulli ex vulgo noſtro à florum ſimilitudine bacinulos vocant, habent enim neſcio quid ſimi-

lem cum ijs vasis quibus tonsores barbas lo-turi,aquam aut lixiuium excipiũt.Sunt etiã-num aliqui qui à foliorum serie atq; incisu-ra pedem coruinum nominarunt.Apium au tem non sine ratione vocatum est, tum no-stratibus, tum etiam veteribus : habet enim folia ad apium accedentia. quamobrem etiã ea ranunculi venenata species, in Sardinia (vnde Sardoa Salustio dicta)frequens,quæq; cœnosis locis iuxta aquas apud nos crescit, apium risus appellatum est , alijs apiastrum, quasi syluestre apiũ dixerint. hæc ora homi-nũ,ac rictus cũ dolore contrahit,vt quasi rĩ dentes interimat. vnde prouerbium: Sardo-nius risus. Apium rusticum quidam vocant apud nos:lanuginosis est aliquãtulum folijs, fœtidis,apium subolétibus, gustu acerrimis, caule alto, semine, ac flore veluti cuiusdam apij:radice capillata,cœno delibuta dum ex-trahitur,in defluuijs fontanis prouenit, aut aquis quiescentibus ac cœnosis . Ea vtuntur veterinarij nostri ad scabiem equorum me-dicandam.

Complura ranũculorũ gña statuit Diosco-rides,quibus oĩbus vim acrẽ & exulceratoriã inesse censet. Nos verò,vnam tantũ speciem nouimus,admodum acrem, & radice potius quàm folijs : licet etiam folia vim habeant causticam.Nam quæ flore simplici atque au-reo in pratis nostratibus frequens conspici-ur,caule gracili,cubitum alto,radice parua,

amara,candida,multis capillamentis fibrata, ea certe vim vſqueadeo exulceratoriam non habet,aut paruam admodum: qua carpo adalligata,vtuntur noſtræ matronæ ad febrem (vt aiunt)abigendam. Quę verò polyanthemos græcis dicitur,eā vulgus noſtrū bacinulos duplices vocat,autumnóq; præſertim cō ſpici ſolet: reliquis anni temporibus non itē, aut ſaltē paruula, neq; naſcitur in præhumidis pratis,ſed ſiccaneis,folio ac caule breuiore,flore conduplicato,non ita luteo, interdū ſubrubro,radice bulboſa,candida,quā ſi quis guſtarit acerrimam perſentiet.Ea certe vlcera excitat,folijs quidem contritis, magis autem ipſa radice,quę vel etiam quinq; linteorum voluminibus implicata, vim ſuam exerit,veſiculáſq; ac febrē excitat, haud minore ardore,q̄ ſi fimo colūbino aut fæce vini vſta cauterium alicui corporis parti admoueres. Ea eſt qua ſanguine draconis macerata, ſuras aut femora illinere ſolet nebulones quidam mendici, quo facilius nobis imponant, quapropter nonnullis herbarijs vlceraria ac ſcelerata ſolet appellari.

Sanicula vulgo dicta,ranunculi ſpecies eſt, ita enim & folio & flore eſſe deprehenditur, tantum ipſa radice diſſidet, quæ oblongior eſt, & quodammodo nodoſa,folia item con trita,myrrhæ ſuauem odorem ſpirāt.verum de hac in ſylua ſatis dictum eſt.

Bellius,ſiue bellis,aut bellio (ſic enim vo-

cat Plinius) flos est pratis admodum peculiaris, quam margaritam vulgus nostrum appellat, herbarij consolidam minimam, quòd dicant recentia vulnera, eius herbæ admotu consolidari. Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignium. Minor, flore est albo, aliquatenus rubente, nempe in summo, quinquagenisquinis barbulis pastillicantibus coronato (inquit Plinius) quanquam quinquagenas ternas non quinas Barbarus dicat se inuenisse: folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuissime serrato, syluestris floris calyculis, simplici foliorum ambitu, emaculato candore.

Maior belius, procerior assurgit folio, à priore non admodum diuerso, altioribus tātum crenaturis laciniato, cauliculis tenuibus, surculosis, cubitum altis, flore priori non dissimili, paulò tamen maiore: paucioribus tantum barbulis, medium luteum in orbem con cinnè cingentibus (ait Ruellius) rura nostra grandem margaretam vocant, herbarij consolidam mediam.

Odontides, fruticosa herba: dicta græcis, quòd dentibus medeatur, vulgus nostrum fœnariam vocat: prouenit vbi & fœnū, triangulis flagellis, geniculatis, nigro articulorum nodo, folijs polygono longioribus, hordei semine ab alarum sinu erumpente. Nihil hac herba frequentius in pratis, flore est purpureo, pusillo, multifido, tumētibus in caule ar-

ticulorum nodis. Plinius inter fœni genera connumerat.

Dauco Cretico prata ſiccanea plerũq; ſcatent: eſt autem fœniculi ſimilitudine, minoribus & candidioribus folijs, caule ſemipedali, capitibus rotundis, vt coriandri: flore candido, vmbellato, in cuius medio ſemen eſt purpureum, quod digitis vulſum ac tritum, cocci cnidij ſimilitudinem habet, odoréque atq; adeo ipſo contritu neſcio quid naribus refert, quale & granum tinctorium, quo noſtrates pannos omnium delicatiſſimos inficiunt.. Radicem gerit, digitali craſſitudine, longitudine dodrãtali, paſtinacam odore referente: vnde Latinis, gallica paſtinaca dicitur, vulgo noſtro, ſylueſtris carrota.

Eſt & daucus Aſininus herbarijs vulgo dictus, paſtinacæ non diſſimilis, opacante faſtigium anethi vmbella, ſemine oblongo, odoratu grani, ſapore vt cuminum acri. Tertiũ eſt aliud dauci genus apio ſimile, feruẽs, acre, guſtanti odoratum. Cæterum qui apud Cretam (quam hodie Candiam appellant) naſcitur daucus, is eſt multo vehementioris odoris, propter regionis calorem, quàm qui apud nos: cuius vmbellę tenues ſurculi, duriores ſunt ac robuſtiores, qui deſiccati vnà cum ipſa vmbella, ac Venetias deportati, vſum dentifriciorum præbent. Cætera quæ ad paſtinacę deſcriptionem pertinebãt, in horto explicata ſunt.

Betonicam alteram plerisq; pratis nostris succrescere vidim9.Ea est quam Ruellius ait vulgum nostrum detritis duabus literis toni cam appellari tã officinis q̃ herbarijs,ac me- dicis.Radicem habet rubram, odoratam,fo- lia porracea,stamine quo medium diuidatur puniceo,vel rubente,cum recto calamo triã- gula,floribus in vertice purpureis.

Betam pratensem vulgus vocat,quam græ ci Limonion, Plinius betam syluestrem . Ea betæ similis est , verum tenuioribus & mino- ribus est folijs,decem,interdũ pluribus: cau- le tenui,recto,altitudine liliorũ,pleno semi- nis rubri, quod gustu linguã astringit . Haud ita frequens est in nostratibus pratis , apud Italos ac Germanos frequentior.

Achilleas syderitis,ab Achille Chironis di- scipulo inuentore dicta : herba in pratis fre- quens, quam nos Galli , Chiliophylli græcã nomenclaturam sequuti simul & ipsam fo- liorum multitudinem, millefolium appella- uimus . Est enim fruticosa,scapo in capilla- menti modum vtrinq; folioso, longe breuio- ribus exilioribúsque quàm fœniculi villis:ab imo hirsuta,cubitali altitudine,vertice ex cã dido in puniceum vergente flosculorum mi stura.A latinis quibusdam supercilium Vene ris dici,refert Dioscorides.

Nascitur quibusdam pratis præsertim ri- guis herba millefolio nõ omnino dissimilis, nisi latioribus esset folijs,eupatorio magis

ſimilibus, longioribus tamen, ſed ita inciſis vt eupatorio videmus, paulo magis ad terram expanſis ramulis, caule non vſqueadeo procero. Cæterum ſurſum ac deorſum lanuginoſa eſt, albicans, argenti figura, vnde vulgus noſtrum argentinam & argentariam appellauit. Ea quæ ſit antiquis, nondum ſatis compertum eſſe video. Radicem gerit ſubrubram, qualis eſt eupatorio, non ita tamẽ proceram. Tantum hoc certũ eſt ex Ruellij animaduerſione, aliam argentinam etiam vocatam (quæ coriandri ſit folio, caule rutæ, reperitúrq; in campeſtribus & macerijs) eſſe Diſcoridis thalictron. hæc vero pratẽſis, minus eſt certe cognita.

Quinquefolia, noſtris, *quintefeulle* dicta, græcis pentaphyllon vel pentadactylon, quòd totidẽ habeat diuiſiones, quot ſunt in manu digiti, vel pẽtatomon, ꝙ in quinq; diuiſa ſit, vel pentapteron, quod Gaza ex Theophraſto quinquepennam vertit. in riguis pratis circa ductus aquarum naſcitur: ramulis tenuibus, feſtucaceis, palmea longitudine, & in ijs ſemen: folijs mentæ, quinis in ſingulis pediculis, raro pluribus, in ambitu ſerratis: flore in luteum langueſcente, interdum aureo: radice ſubrubra, tereti, veratro nigro craſſiore, adde geniculatos quoque ſurculos. folia ſimul iuncta vitiligineæ comæ formam exprimere videntur. Radix vbi inaruit, nigricat, & anguloſa fit, ſed quum effoditur, rubet.

Quæ tormentilla vulgo dicitur, nisi ſeptẽ non quinq; haberet folia, certe inter pentaphylli genera annumerari poſſet: verum de hac in ſylua fuſius dictum eſt.

Eupatorium, indubie noſtra eſt agrimonia vulgaris, nulla prorſus repugnante nota. inter heptaphyllorum numerum annumerãda eſt, locíſq; humidis naſcitur, vt aquilegibus indicium præbeat, eo in loco aquam ſubeſſe in quo ſuccreſcat. Naſcitur in vite, vnà cum pentaphyllo ſuperius deſcripto, vnáque cum vite extinguitur, ac ſemen producit, nempe autumno. Cæterum fruticoſa eſt herba, caule ſingulari, lignoſo, nigricante, tenui, hirſuto, cubitali, vel eo maiuſculo: cannabinis ex interuallo folijs, quinquefolio ſimilibus, plurifariam interdum inciſis, per ambitum ſerratis, nigricantibus: medio caule ſemen erumpit piloſum, deorſum ſpectans, quod reſiccatum veſtibus adhæreſcit.

Hippuris, equiſetum dicta Plinio, noſtris equina cauda: in riguis pratis inuenitur, admodum inuiſa fœniſecis propter aſperitatẽ. Recto caule proſilit, cubitali, & interdũ amplius, inani: comis per interualla ac geniculos propendentibus, breuiuſculis, mollioribus & candidioribus. Lugdunenſibus pratis proſilit incomata, geniculis tãtum ſcabris, ac iunceis. Ea herba mulierculæ ſtanneam ſupellectilem tam eſcariam quàm etiam potoriam elegantiſſime perpoliunt: haud igno-

ta fabris materiarijs dum ligneā pectinum & aliorum minutorum operum ruditatem, huius herbæ scabritia in nitorem expoliunt. prellam vulgus Lugdunense vocant.

Autumni exitu florem ostendit in quibusdam pratis herba colchicon dicta, alijs ephemeron, quòd temere epota, vno die iugulet: bulbum agrestem quidam appellant, à foliorum similitudine, nostris canineca dicitur, quòd deuorata canes enecet. folia gerit bulbi, aliquantulum pinguiora, caulem palmeū, florem veluti cuiusdam rudimēti naturæ lilium facere condiscentis, interdum subalbidum, interdum cæruleum: rufum gerit semē, radicem è nigra foris rufam, quæ delibrata candicat, & mollis spectatur. Lacteo madet succo, & gustui dulcis persentitur. Bulbo medio rima dehiscit, qua flos erumpit. officinæ hermodactylon vocant.

Galion plerisque pratis nascitur: herba à græcis sic dicta, quòd lacti admota coaguli loco esse possit, nostris interdum muschetū minus, modo florabulum appellatur, ab optimo odore, atq; adeo florum multitudine, ramulum foliúmque profert aparinæ simillimum, tenuem tamen, & minorem, rectum: florem in cacumine luteum, multum, tenuē, huc atq; illuc per ramulos diuisum, odoratum, folia circum caulem aparinæ modo stellatim diuisa. autumno colligitur Galion, vicatímq; defertur, odoris gratia: cuius florē

noſtræ mulierculæ arculis incluſum conti-nent,ſuis linteolis eo odore imbuendis.

Polygalon ab abundantia lactis quam epo ta mulieribus tribuit dicta:palmi altitudine in pratis ſuccreſcit, lenticulæ folijs, guſtu ſubacerbo.

Oſyris,ſiue oſyrias, noſtris officinis linaria dicta,à foliorum cum lino ſimilitudine: ſur-culus eſt niger, ramulos tenues lentóſq; ge-rens,& in ijs folia trina aut quaterna,modo quina,interdum & ſena,linum referētia,dein colore mutato ſubrubra : ſemine concolori, tantiſper dum matureſcit, poſtq̃ ematuruit rubeſcente, ſeneſcentes quoq; ramuli, nigri-tiem in ruborem vertunt.

Pratenſis eſt quæ Lyſimachios aut lyſima-chia vel lyſimachion dicitur, ab inuentore rege Lyſimacho,vel à diſſoluēda diſſidentiū pugna: aiunt enim, boum aut iumentorum diſcordantium vel calcitronum ceruicibus aut iugo impoſitam,aſperitatem cohibere.re ſpuitur ea odio quodam à bobus,atque adeo omni veterinario pecore, vt ſolā in aquoſis pratis detonſam, intactam relictam videas. vulgus noſtrū,præſertim Cenomanenſe, pel-liboſſam quaſi peſtifugam appellauit : quòd experimento quodam aliquando comproba tum fuiſſe dicant, eam herbam paulò altius ſupra panum peſtiferum adalligatam, deor-ſum peſtilēs virus impellere,vt id ſurſum ad principes partes conſcendere non patiatur.

Ruſtici corneolam vocant.quanq̃ & Manar-dus & Leonicenus id negent. Hanc herbam infectores noſtri quamoptime norunt, qua vtuntur ad inficiendos viridi colore pãnos: eámque cæruleo colori ab Iſatide herba iam conciliato ſuperinducunt, ita fit color viri-dis. Lytron Dioſcorides & poſt eum Plinius appellauit:quòd pro liberatione præmiũ im-portet, ſedatæq; diſcordiæ munus poſtulet. Vitruuius,luteum maluit appellare, vnde & qui tinctores non poſſunt chryſocella, pro-pter raritatem vti,herba quæ luteum appel-latur cæruleum inficere ſolent,atq; ita colo-re vti viridiſſimo. Cauliculos emittit cubita-les,aut eo paulò maiores,fruticoſos,penden-tibus geniculatim folijs,mollibus, tenuibus, ſalicis figura, guſtu aſtringentibus,flore rufo vel aureo:quæ ſi cõburantur,acrem eructant fumum,naribus offenſum,ac mordacem.

Perſicaria vulgo dicta, haud parum à Ly-ſimachia differre videtur:ſúntq; qui alteram pro altera facile ſumant,niſi ad florem,& fo lia paulo altius aduertant animum, ſed hoc præterea eſt diſcriminis, quòd Lyſimachia, duorum aut trium annorum caule perpetuo aſſurgat:perſicaria,ſingulis annis renaſcatur. Cæterum vtraq; geniculata eſt, caule ſubru-bro,ex cuius internodijs folia prodeant. Per-ſicaria, minor eſt, neq; ita alte aſſurgit,cuius folia, & floris color, perſicæ ſunt arboris:etſi florem album quibuſdam pratis oſtendere

videatur,plerunq; tamen ſubruber eſt,ac ſpi-caceus:medio folio,apparet macula nigra,ve luti plumbago quædam fuſca, vnde quidam exiſtimarunt maiorem perſicariam,eſſe mo-lybdænam, quam plumbaginẽ vocant:quòd commanducata, atq; oculis deligata, plum-bũ,quod eſt vitij genus,auferat. Verùm mo-lybdęna,eſt folio lapathi,craſſa radice atque hiſpida. Perſicaria autem,radicem habet nu merofam,caulem geniculatum,nodoſum, lõ gum, rubẽtem:ſemen exile,lente rufum. Por rò ea litura quæ maculæ modo cõſcripta eſt in medio perſicariæ folio, primis quidẽ die-bus,herba adhuc paruula, vix apparet: cum autem ad florem accedit,quem ęſtate media profert, tum corniculãtis lunæ imaginem re ferre videtur:Cratæogonon quidam eſſe pu-tarunt, quòd omnes, perſicariæ maioris no-tæ illi ſuffragari videantur. Quod autem ad ſaporem attinet:multo quidẽ lenior eſt per-ſicariæ quàm cratæogoni: præterea natali-bus diſſidẽt. Quòd verò hydropiperi, vulgus vocat, *curaige*, quiddam eſſe videamus cum perſicaria ſimile: non eſt tamen propterea affirmandum, perſicariam dici debere:mino ribus eſt enim folijs, guſtu omnino diſſimili-bus. Verùm de hoc in fonticulo iã diximus.

De fungis ac boletis nũc dicendũ eſt, quẽ-admodum in ſylua eramus polliciti: vel ea ratione, quòd Horatius dixerit optimã fun-gis pratenſibus eſſe naturam.

FVNGI AC BOLETI.

Vngos græci mycetas vocant, nec diſtingunt à boletis. Verùm Latini fungorum & boletorum differentias latius patentes, hoc ſolo diſcernunt, quòd boleti cãpeſtres aut pratenſes ſint (à bolo dicti vt M. Vergilius autumat) ex ſpuma terræ nati ac concreti, ſeptémq; ad ſummum dies perdurent: vnde illud Galeni & Pauli Aeginetæ, omnium minus nocẽtes fungos bolitas eſſe, ita enim appellarunt quos noſtrates campiniones dixere. Fungorum enim naturam ait Plinius lentiorem eſſe, ex arborum veluti pituita quadam concretam, magis perennem, fago, robore, cupreſſo, fico, ferula & gummiferis naſcentem. Horũ ſunt quidem numeroſa genera. Omnia autem cortice, medulla, vena, neruo carent, pediculo admodum æquali: Origo prima è limo eſt, & aceſcente ſucco madentis terræ, aut radicis fermè glandiferæ. Initio ſpuma lentior: dein corpus mẽbranæ ſimile, mox partus.

Pezicæ fungi appellati, quaſi ſeſſiles, quibuſdam alizæ, propterea quòd nec pediculũ nec radicem habent.

Amanitæ dicti fungi, poſt boletos ſecundas tenent.

Aegiritæ vero, induſtriæ fermẽto in populi nigræ trunco aqua diluto protinus coale-

ſcunt. Proinde venenatos fungos ſolos eos eſſe Nicander refert in Georgicis, q in olea, granato, ilice, & quercu naſcuntur. Tertium genus ſolis acommodatum venenis: quíq; in coquendo duriores fiunt. Tutiſſimi qui rubent callo (ait Plinius) minus diluto quàm boletis rubore, mox candidi, velut apice flaminis, inſignibus pediculis. Plurimos huius generis Fluentini ſolent edere, colliguntúrq; ac vænales apud eos proponuntur deliciarũ gratia. Noſtris tantum in vſu boleti pratenſes, quos vna nocte veluti rore quodam natos videmus.

Fungorum diuerſa nomina, quæ apud recentiores Italos peculiaria ſunt, ita refert Barbarus: Ouatos, ab oui ſimilitudine: Spongiolos, à ſpõgiæ figura: Digitellos, à digitis: porriginoſos, à porrigine. Laciniæ priuatim dicũtur è caſtanea, magnitudine ſpectabiles, vt ſinguli ſufficiant.

Prunulos, & ſpinulos ac cardeolos vocant fungos, qui è rubis carduíſve naſcuntur, quos etiam omnium innocentiſſimos eſſe volunt quidam.

Agaricum in arboribus naſcitur (inquit Plinius) fungi ſimilitudine. Hoc autem veneni vim habere ait Dioſcorides: præſertim quod nigrum eſt, atque regione Sarmatarum, quæ Syluestris dicitur: vnde nomen traxit, nam Agarum & vrbem & amnẽ in Sarmatia vocari tradit Ptolemæus. Eſt igitur agaricum,

fungi genus, in ſummis arboribus naſcentis, præſertim magnis & glandiferis Galliæ, qui noctibus quidem relucet, & candidus eſt, quapropter in tenebris decerpendus. Fœminam & marē noſtræ officinæ conſtituūt: fœmina, recto eſt venarum diſcurſu, pectinatim digeſto: læuis admodum. Mas rotundus, conuolutior, & concretu ſpiſſior. Vtriq; vis cathartica, hoc eſt vehementius purgās, & vomitoria. vnde nihil mirum eſſe debet, ſiquidem inter vĕnenatos fungos connumerari debeat: cum nulla alia ratione nobis proſit, quàm quòd naturæ ſit inimicum, eíq; negotium faceſſat.

Oritur è ſaxo id eſt lapide Lyncurio ſiue lyncæo (inquit Theophraſtus) fungus admirabili natura. Præciditur hic in eſum, & alius ſubnaſcitur anno toto. Pediculi pars relicta, duratur in ſilicem, atque ita ſemper creſcit lapis, reſtibili fœcunditate.

Sunt & igniarij fungi, quos tamen quidam malunt inter ligni recrementa connumerare, quàm inter fungorū genera. Sunt & alij, quibus ſtrigilum vice tonſtrinæ Italicæ vtuntur. Quinetiam vulgus noſtrum veſſas lupinas appellat, fungorum quoddam genus amplum, coloris ſubruffi, membrana con tortum, ſub qua ater quidam puluis contineatur, interdum etiam muſcæ numeroſiſſimæ deliteſcant.

Perniciosiſſimus fungorum cibus, præſer-

tim eorum qui in arboribus naſcuntur. Familias hi nuper interemere (ait Plinius) & tota conuiuia: Anneum Serenum præfectum Neronis vigilum, & tribunos, & centuriones quoſq;: tanta voluptas ancipitis cibi. Atque hæc de fungis ſunt ſatis. Ad lacus deſcriptionem properandum.

Lacus.

ACVS appellatione, non ſolum defluẽtes è montibus aquas in vnum collectas intelligimus: veluti ſunt q̃ hodie lacus Leman⁹, & Benacus dicuntur, quos circũ, licet prata atq; adeo præpinguia arua ſata eſſe ſoleãt, tamen latiore quadam ſignificatione, ad eas etiamnum aquas lacum extendemus, quæ ex varijs fontibus in vnum locum defluant, perpetuámq; & viuam aquam contineant, quo nomine (inquit Vlpianus) à ſtagno differre poteſt lacus, quòd temporalem aquam capiat, quæ cum hyeme colligi ſoleat, æſtate plerunq; exſiccatur. Poſſum etiam lacus nomine intelligere cum Varrone, vaſtum quẽdam locum, in quem aqua contineatur, qua-

lis Romæ fuit is quem à Q. Curtio lacum curtium appellarunt, qui erat tum locus pa-lustris in foro, antequam cloacæ ædificari cœpissent.

Hoc loco describemus eas plantas quæ nõ solum circa lacus ac stagna, verumetiam cir-ca paludes atq; adeo flumina crescere solent. siquidem palus ob id dicitur, quod paululum aquæ in latitudinem diffusæ contineat: flu-uius item, aut flumen, quòd in ijs aqua fluat. Ne igitur, & fluuius, & palus, ac stagnum, à nobis temere repetenda sint, solo hoc lacu contenti omnia cõplectemur quæ & ad pa-ludes & ad flumina pertinebũt: fonticulum tantum prætermittentes, quem cum arbu-sto iam descripsimus.

HERBAE LACVSTRES.

INcipiendum ab ea herba quæ lacubus & reliquis aquis stagnan tibus plerunque supernatare so-let. Nympham ob id vocarunt Græci quòd aquis gaudeat eásq; peramare videatur. Plinius tamẽ à nympha, deductum ait esse nomen, quæ zelotypia er-ga Herculem mortua fuerit, & in eam herbã conuersa. vulgus seplasiariorũ Nenuphar ap pellant, voce barbara & Arabica, potius q̃ nostra. Duplex est ea herba, radice ac flore tã tum dissidens, Est enim altera, nobis satis

frequens,folio orbiculato, læui, crasso, herbaceo, amplo, pingui, in stagnantibus aquis supernatante: nunq̃ aquam continente, aut ea commadescente, quãtumuis immergatur profundius:flore candido, æstate media prosiliente,lilio simili,& quum defloruerit,papaueris caput referente, in quo semen latum, amarum, pingue. Scapus gracilis est, & læuis:radix nigra & ampla,dulcis, nodosa, clauæ formam referens.

Alterum genus nymphęæ simillimum est supradictæ, sed radicem albam gerit,asperã, florem item luteum,nitidum,rosæ similitudine. Est & alia Plinio (quam ait in Thessalia plurimam reperiri)amne Peneo,radice alba,capite luteo,rosæ magnitudine.

Farranum,siue farfugiũ Plinio,herba nymphææ non absimilis,propter flumina nascẽs, populi folio, sed ampliore, vnde populago herbarijs dicta: flore tum luteo, tum candido:Græcis chamæleucem vocari Plinius tradit : farfaram dici Dioscorides testis est, fortasse à Farfaro amne, quẽ Virgilius Fabarim appellat in Sabinis. Iuxta pratorum vliginosorum aquas riguas,inuenitur herba,folio feré nympheæ,breuiore tamen, sed pingui, & crasso, nunquam aqua madido, flore luteo, nitente, rosam quodammodo ementiente: quem pratensem bacinum vulgus nostrũ vocat. Ea fortassis herba inter nymphæarũ genera connumeranda fuerit.

Potamogeton,herbam fluuialem græci appellarunt, à loco in quo naſci frequenter ſolet:noſtri à foliorum ſimilitudine,betã aquaticam , quòd betæ folia gerat: fontalem Plinius vocauit.Ea in vadis fluminum frequẽs emicat, betæ folijs,ſed minoribus hirſutioribúſque,per aquam expanſis. cum nymphæa plurima prouenire ſolet.

Potamios ſtratiotes,hoc eſt militaris fluuiatilis appellata,quòd aquis ſupernatet,& vulnera militũ ex oleo impoſita cito perſanet. Ea eſt radice pauca, aut nulla, ſimilis aizoo, niſi maiora haberet folia:mirum in modum à Græcis celebratur , naſcitúrque tantum in Aegypto, ac Nili inundationibus , authore Plinio.

Poterion in aquoſis collibus naſcitur,large fruticãs, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa,folijs paruis,rotundis,ramulis longis,mollibus, lentis, tenuibus, flore longo, herbacei coloris,guſtu acuto & odorato.radices habet duas,binum cubitorum altitudinis , neruoſas, candidas,firmas.ea quid ſit apud nos,nondũ ſatis conſtat.

Lentem paluſtrem antiqui vocarunt, quã vulgus noſtrum lenticulam aquaticã:ea flore tantũ conſpicua eſt,in lacubus & ſtãtibus aquis:ſine radice, ſine folijs:flos autem albus eſt,numeroſus,ſtellatus. Quidam aliud gen⁹ faciunt lenticulæ non quidem in aquis , ſed vliginoſis locis dilutíſq; naſcentis , agriam

phaceam hoc eſt,ſyluaticã lentẽ appellãtes.

Siler,non niſi aquoſis prouenit,quaſi pumi-la ſalix,molle ſiler à poëta dictum.frutex eſt, qui nõnunq̃ arboreſcit,vt baculos ruſtici ex eo faciant ad ſerpentes abigendos,quẽ aiunt mirum in modum refugere. inter ſalicis ge-nera annumerari creditur . Seſeli officinarũ non eſt:nam hoc in montibus creſcit.

Siler aquaticum vulgus ſeplaſiariorum no minat(vt à ſeſeli montano diſtinguat)herbã in riguis frequentem, ac paluſtribus, apij fo-lio,ſed aliquãto maiore:caule cubitali,como ſo,ſuperne muſcario:floribus luteolis,aut cã-dicantibus:radice craſſa,ſublutea,capillamen tis maioribus quàm ſeſeli fibrata. fuerit for-taſſe phellandrion Dioſcoridis, quanquã po-tius eſſe autumẽt quidam, eam herbam,quã filipendulam officinę nominãt.verum huius rei te copioſius admonebit Ruellius.

Saledragõ Plinius ex Xenocrate deſcribit, herbam leucacantho ſimilẽ,paluſtrem,& ſpi-noſam:caule ferulaceo,alto,cui ſummo in ca pite inhæreat quiddã ouo ſimile,in quo pro-cedente ætate vermiculos naſci tradũt,qua-propter genus eſſe dipſaci crediderunt non-nulli,quòd eius caput ouata ſpecie conſpicia tur,quo areſcente ac diſſecto, vermiculi re-periuntur.

Malacociſſos , mollis hedera Democrito, herba eſt virens,hederæ ſimillima , in riguis naſcens,lenta ac mollis,caule flexili,ſeſe qui-

buſcunq; vel frutetis vel arbuſtis inuoluen-te. Ea eſt quam vulgus noſtrum ſigillum beatæ Mariæ nominat, quam in fruteto deſcripſimus.

Phleon, herba ſpinoſa, dicta quòd copioſe naſcatur, præſertim Orchomenio lacu, & in Aethiopia Arabiæ aduerſa, flumine pręſertim quod cinnamo ſemina diſterminat (ait Strabo) nonnulli eam herbã (inquit Plinius & Theophraſtus (ſtœben vocant, quæ quidem non ſolum caule eſt aculeato, ſed & folio quoq; hiſpido: iuxta cuius ſpinas, aculeos etiam condit, radice non vſqueadeo in profundum acta.

Phlion à phleo longe diſſidere ait Theophraſtus. In inſulis fluitãtibus prouenit, cuius lanugine, ad lixiuium mulieres vtuntur, molle & placentaceum eſt, colore ſubrubido. Fœminam in eo accipi tradit, quæ ſit ſterilis, ad nexus idoneam, marem prorſus inutilem: partémq; huius herbæ ab radice pueris cibo gratam eſſe: radicem ipſam, pecudum pabulo velli.

Sphondylion, olim herba rutinalis Romanis dicta, in paluſtribus & vligine cõmadentibus locis naſcitur, folijs eſt platani diuiſura, cætero ſimilitudine panacis, caulibus magnitudine cubiti vel eo etiam amplioribus, fœniculaceis: ſemen gerit in cacuminibus, ſolis effigie, ſed duplex & latius, cãdidũ, paleoſum, graueolens, flore candido vel pallente, radice

alba,raphano ſimili.

Inuenitur in torrẽtium ripis botrys,fruti=coſa herba,tota colore luteo lãguens,multis ſtolonibus fuſa, ſemine circa totos ramulos creſcente,folio intubi.Immenſum odorẽ ſpi=rat,ob id veſtimentis ac linteis,curioſe à matronis noſtris interponitur,defertúrq; Septẽ=bri venalis per vrbem , vulgo pimentum re=gale clamitant.

Plantaginem aquaticam à foliorum ſimilitudine noſtri vocant herbã eam quam Aliſ=ma & Damaſonion græci nominarunt:recẽ=tiores fiſtulam paſtoralẽ, quòd ſingulari ſca=po,rudis fiſtulę, & longitudinem & effigiem quãdam videatur imitari.Cæterum folio eſt arnogloſſi,in cuius faſtigio viride alabaſtriculum(ait Ruellius)in calicem concoloris flo=ris dehiſcit:radicibus crebris,tenuibus,vt helebori nigri,acribus,pinguibúſq;: flore tenui, in candidum palleſcente . Lacus, fluuios,& aquoſos tractus amat.

Tribulus Plinio, non niſi in paluſtribus & reſidibus aquis naſcitur, dira res alibi: iuxta Nilum & Strymonẽ amnes excipitur in ci=bis, inclinatus in vadum , folio ad effigiem vlmi ſuper aquas extante:pediculo longo:capitulis ſub aqua merſis:caule per ſumma craſſiore,inferne graciliore,capillamenta quædã ſpicacea gerente,poſtea autem ſemen durũ, nucis ferè magnitudine , retuſis aculeis ali=quot cinctum,cuius nucleo accolæ nõ ſecus

D.iij.

ac caſtaneis veſcuntur, quo etiam in farinam permolito, annonæ inopia, panes interdum fiunt. Apud nos frequens eſt in ſtagnis & flu minibus: huiúſq; nuces, caſtaneas aquatiles vo cant, nonnulli ſaligos. Aliqui in ſtagnantibus aquis naſcentes tantum cortice nigro fru-ctus, à triangulari figura truffas nominare malunt.

Tribulos terreſtres ſtatuit Theophraſtus, quorum vni cicerculæ folium, alteri aculea-tum tribuere videtur: vere germinant, ſerius tamen: cui in folijs ſunt aculei, magíſq; hoc circa ſepta villárum erumpit, ſemen habens rotundius, nigrius in ſiliqua. Eum tribulum quidam eſſe putant, quã vulgo vocamus cal-citrapam, quòd ſit ſiliqua ſpinarũ vallo mu-ricata. Hippocrates genus tribuli maritimũ refert, idem cum terreſtri, quod minus eſt aquatico.

Epimedion Plinio, in humidis naſcitur, cau le non vſqueadeo procero ac magno, hędе-ræ folijs, denis ac duodenis, nunq̃ florens, ra-dice tenui, nigra, graui odore.

Ocimum aquaticũ vocat vulgus eą̃ herbã quæ græcis erinos, Galeno echinos, aliqui-bus ocimoides dicitur, ſecus amnes fontéſq; naſcitur, ocimi ſimilitudine, ſed folijs mino-ribus, & ſuperne diuiſis. Palmo alta eſt herba aſſurgit cauliculis q̃nis ſeníſve, flore cãdido, ſemine nigro, acerbo, huius etiã caulis & fo-lium, madẽt lacte multo, vnde à quibuſdam

ex vulgo,lactaria dicta est.

Peristereon quam columbariam vel columbinã quiuis nominare poterit, in aquosi nascitur,Romani cristam gallinaceã & trixalidem aut exuperam vocant.Herba est altitudinis palmi, aliquanto maioris, folia gerit incisa,subalbida, exuperantia à caule, qui ei vnicus,quemadmodum & radix sola inest.

Sida frutex est lacustris:Orchomenio lacu frequens (ait Theophrastus) specie papaueri similis,tale etenim caput gerit nisi quòd amplius est:roseo flore,folijs herbescentibus:vasculo mali amplitudine,candidis membranis obducto,semine intus rubro, gustu triticum æmulante . Caput & folia super vndas emicant, mox quum defloruit, inclinatur in vadum seménq; spargit . Cibo idonea est Sida, eiúsq; folia ouiũ pabulo grata, germina suillo pecori,fructus hominibus estur.

Nũc describenda sunt iuncorũ genera,quorum stagnantes & lacustres aquæ plurimum abundare solent.

IVNCI PALVSTRES.

IVncum Græci schœnon vocãt: quòd eo ad funes antiqui vterẽtur (Caue autem schinon dicas, nam lentiscum significat.) Huius plura sunt genera . Est enim palustris iuncus , quem græci λεῖον hoc est

læuem vocant,siue ſchœnon helion,in aquis ſponte naſcens,craſſitudine & magnitudine fungoſáq; medulla inſignis, omnium maximus & molliſſimus. Theophraſto mariſcus vocat⁹,à magnitudine,vt Barbar⁹ autumat, græcis holoſchœnos,Galeno oligoſchœnos. hic ad vitilia præfertur.Videtur autẽ(ait Plinius) Iuncus paluſtris,idem cum ſcirpo eſſe, ex quo prouerbium ſit natum,Nodũ in ſcirpo quæris. Eſt enim hic iuncus aut ſcirpus, fragilis,ac læuis,admodum procerus, enodis, & ſine fronde(ait Feſtus)ad tegetes & vitilia vtiliſſimus,quoniam mollis carnoſúſq; eſt,cuius etiam detracto cortice, candelæ luminibus & funeribus ſeruiunt. Hic tamen nec in veprium cauliúmve,nec in herbarum alióve vllo q̃ ſuo genere numerari poteſt.

Alter iũcus acutus à noſtris,à græcis oxyſchœnos nominatur:eum eſſe autumat Barbarus, quem iuncum marinum appellamus: etſi iũcum marinum,vel iomarinum, vulgus noſtrũ appellare ſoleat fruticis genus,in mõtibus & apricis naſcens, quo ſepes tam viuas q̃ ſtructiles ſtipant. Neq; deſunt qui genus aliud fruticis in litoribus maris ſatis frequens iuncum marinum appellant,eúmque eſſe cõtendãt,qui Dioſcoridi & reliquis tragos vocetur. Cæterum acutus hic iuncus de quo ſermo eſt,ſterilis eſſe exiſtimatur,idémq; mas:qui ſe quotannis regenerare poſſit,cacumine in terram defixo,ex quo cepitia radix

denuo pullulet.

Tertium genus melancranida vocant quasi iuncum atricipitem, melancræna dicitur Straboni. frugifer & atrifer à nigro semine Theophrasto. Fructum is gerit vuarum cohęrentium modo, in quibus cuspidatum semen clauditur. hoc nihil in vliginosis occurrit frequẽtius. Proinde is in callum de regulari surculo intumescit, mox veluti oua parit: circundantes enim spicatim geniculos iunco lineari affixos initio gerit: quorũ summitatibus paululo latiores orbes vasculorũ leuiter hiscentes inducit. His semen exiguũ effigie cuspidis sagittarum gerit, nigrum, nõ absimile semini herbæ inguinalis, verũ paulo exilius, radice longa adhæret, multóq; crassiore q̃ acutus. Ea omnibus annis moritur, dein altera rursus à iunci cacumine defigitur: quod vel ipso visu percipi facilè potest, quippe aliæ radices siccæ, aliæ virides ac demissæ cernuntur. Caput huic iunco cæpis & gethyis est simile, vtpote quod in vnum ex pluribus conglobatum prælatúmq; inferius tegumentísq; subrubris intectum constet.

Iuncum odoratum, græci insigni appellatione schœnon, nullo alio addito appellare consueuerunt: quod Scribonius adhuc retinuit: Hippocrates tamen, schœnon myrepsicon, id est odoratũ, & schœnon hedyosmon, id est suauem vocauit: Celsus, iuncum rotundum appellare maluit, vt ab angulari distin-

gueret, quem cyperum vocamus. Prouenit hic iuncus odoratus in Arabia, Syria, atque Africa. Quanq̃ & in Campania inueniri quidam dixerint, ſed minus pollentem: eum vinoſæ eſſe mordacitatis ipſo guſtu perhibẽt, florémq; confricatum roſæ odorem emittere: Cæterum viridem, pauci aut nullius eſſe odoris, ſiccatum, peroptimi. In Aphrica autẽ qui naſcitur, ſine odore eſt, omniũ peſſimus. Proinde iuncus is, teres eſt, ſcapo exili, rubente, fragmentis in purpuram vergentibus, flore copioſo, quem Hippocrates, & poſt eũ Galenus, ſchœnu anthon vocarũt (etſi ſquinantum noſtræ officinæ iuncũ ipſum appellent) vulgus paſtum camelorum.

Iuncus triangulus græcis cyperus dictus: Plinio iuncus anguloſus, in paluſtribus emicat, cubitali & amplius proceritate, ab imo candicãs, faſtigio niger, carnoſúſq;: folijs porro exilioribus, ſolidioribus, dorſo aliquantulum cultellato, paniculis in caulis cacumine depẽdentibus, inter quas ſemẽ occulitur: ſtirpibus tum longis, tum rotundis, in oliuas inter ſe connexas extuberantibus, atq; inuicẽ perplexis, nigris, ſuauiter olẽtibus, guſtu ſubamaris: Sochetum rura noſtra appellãt, cuius radicem quæ odorata eſt, Iunio mẽſe eruũt, digerúntque ſtipites in manuales faſciculos, quos prius inſolatos, aceti imbre cõſpergũt, ſiccatóſq; fruſtatim tundunt, vt ſua odoris gratia veſtes interpoſiti commẽdent. Celſus,

nulla ratione hunc iuncum quadrangulum appellat, quemadmodum & vulgus seplasiariorum, iuncum quadratum. Sunt præterea qui gladiolum pseudocyperum vocent.

Cyperidis folio in palustribus, & circa stagnantes aquas erumpit, quæ græcis typha dicitur, albido caule, alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen densa florum congerie stipatur, & veluti spissa quadam lanugine capitatur, quæ in pappos tandē euanescat, rura nostra (inquit Ruellius) massas apposite vocauerūt, quòd sceptrà regū, massas vulgo dictas perpolitus caulis, lanosa floccorū dēsitate, summatim fastigatus æmuletur. Cæterum de cereali typha, in agro dicemus.

Gladiolus Plinio, Cyperus est: multi enim non distingunt à cypero, vicinitate nominis fallente. is tamen est radice bulbosa, & dulci: quæ decocta, panem gratiorem faciat, vt inquit Theophrastus. sparganion aliqui, & xiphidion vocarunt, quòd folia habeat gladij cuiusdā forma, verū arctiore, inclinatioréq;.

Iūcum cabacinum vulgus nostrum vocat, fruticem palustrem in Orchomeno lacu plurimū, qui butomus Dioscoridi appellatur, ab eo quòd tam viridis herba q̄ cōditiuum fœnum, boues pascat, eiúsq; sectiuo victitent pabulo. Caule est inoffensissimo, peculiari quodam læuore, folio arundinis (inquit Theophrastus) angulari, fructu nigro, mali amplitudine, sexu duplici: mas fœcundus, fœmina

ad vitilium nexus vtilis. Pars ab radice tenera manditur, puerorum cibo grata. Proinde cabacinum iuncum vocarunt noſtri, ob hoc præſertim, quòd eius folijs, tegetes & ſportulæ ſicut & ſparto texantur (ait Ruellius) nam corbulas quibus ficus & paſſas recondunt, noſtri corbas, vel potius cabas ſolent appellare.

Iuncos lapideos apud mare rubrum vocatum in Arabia paulò à Copto ſuperius prouenire refert Theophraſtus: quos nemo viſu à veris potuerit diſcernere. Atq; hæc de iuncorũ differentijs. De arundinibus dicendũ eſt.

Arundinetum.

NTER aquaticos frutices principatum tenent arundines, belli pacíſq; experimentis neceſſarię, atq; etiam in delicijs gratæ (inquit Plinius) quapropter ab antiquis plurimo artificio circa fluminum ripas, humectíſq; locis excolebãtur, quæ arundineta appellabant, ex quibus ad ruſticanas domos cõtegendas, Septentrionales populi materiam expetebant; Romani vero perticas, aut palos,

ad vites ſuſtinendas ac fulciendas: vnde illis in cõſuetudine poſitũ erat,vel ex Catonis decreto,vt iuxta vineta etiam arundineta conſererent : in ternos pedes arundinum oculis diſpoſitis:ſolo prius bipalio,minus tamen alte,paſtinato:ita enim faciendũ Varro & Columella docent.

Arũdinũ natura aquatilis eſt,lignoſior atq; robuſtior , vt quibus orientales populi non apud nos modo,verumetiam apud antiquos bella conficere ſoleãt . vnde etiam hodie videmus, ex India,atq; inſulis nouiſſime repertis,tela calamis arundinaceis cõfecta,quibus in bello vtuntur eius regionis populi : quod ſatis accedere videtur ad id,quod de calamis qui in Rheno, Bononiẽſi amne, atq; adeo in Creta creſcũt vt refert Plini9,q̃bus nullos ſagittis aptiores ait naſci,vnde ſagittarias arũdines Creticas vocat Theophraſtus , quanq̃ his prȩferantur Indicæ,quibus ait Plinius arboream ineſſe amplitudinem , vt nauigiorũ vſum præſtare poſſint, haſtarúmq; vicẽ præbere,additis cuſpidibus. Calamis itẽ orientis populi ſpicula addebant, irreuocabili hamo noxia:ſic enim refert Plinius. Quod vt obiter interpretemur adoleſcentulorum cauſa: reperiemus,id ferrum proprie appellari ſpiculum , quod extremo telo additur,ad vulnus infligendum . At vero quòd ait eoſdem populos mortẽ accelerare pinna calamis addita,id aliud fuiſſe exiſtimare nõ poſſum, q̃ ex-

tremam partẽ ſquillæ, quæ oſtrea eſt Adriatico mari plurima, turbinata effigie, cuius extremum quod cuſpidem referre videtur, pinna dicitur: quam ſatis eleganter deſcribit Cicero, libro ſecundo de natura deorum. Atq; id obiter dictũ fuerit adoleſcentulorũ cauſa.

Chartis etiam ſeruiunt calami tenuiores, ac minus craſſi, præſertim Aegyptij, cognatione quadam papyri (inquit Plinius) Creticis hodie tota Italia vtitur, quorum cuſpidem igne induratum, atq; ita concinnatum, ad ſcribendum aptiſſimum efficiũt, ab antiquioribus græcis hoc in primis mutuati. Belgicis autem noſtris calamis, nulla eſt gratia, quæ cum reliquis conferri poſſit, niſi ad colos muliercularum inſeruire quis dicat, quod noſtris Carnutẽſibus ac Vindonicis ſatis eſt commune. Arundinũ calamorúmq; differentiæ, mox deſcribendæ, quæ noſtratibus atque adeo externis nationibus, frequentes eſſe ſolent.

Arundinem græci κάλαμον vocarũt, Phœnices gingen (ait Barbarus) ob Adonin quẽ ita appellant, quémq; magnopere lugent: vulgus noſtrum, *roſeau* appellat, & Arundinetũ, *roſaye*: quidam, cannam vocare malunt: quod nomen communiſſimum eſſe ad ea arundinum genera refert Theophraſtus, quæ apud flumina & lacus potiſſimum naſcuntur. Verum cannæ appellationem, ſuis temporibus ait Columella, ad gracilem & degenerem

arũdinem magis propriam eſſe:licet & apud Pollucem ſit,canna hiſcellæ ac vaſis viminei genus.

Arundinum multa ſunt genera, quæ differentijs vel ſenſui manifeſtis diſcernuntur. Quædam enim ſunt denſa tam carne quàm geniculis:quædã rara paucíſq; geniculis:aliæ concauæ,aliæ breues,aliæ procerę atq; excelſæ:nonnullæ graciles & folioſæ reperiuntur, quædam craſſiores, minúſq; folioſæ . Multæ quoque calamorum differentiæ, pro natura vſúq; ipſarum intelligi poſſunt:ſingulæ nanq; ad ſingula vtiles, quapropter nomina etiã ſecundum haſce differentias variare atque mutare ſolent : quemadmodum particulatim mox explicabimus.

Canna ſiue arundo vernacula, quæ græcis donax appellatur (Cypriam vocat Plinius) noſtris lacubus frequentiſſima eſt , omnium fruticoſiſſima : caule conſurgit geniculato, tereti , ac fiſtuloſo , qui mox ſeneſcens,fiſſili inareſcit ligno , in leue faſtigium cacuminato : circa quod denſius excreſcit tomentum, ad faciendas cauponias culcitras non inutile,quod veluti plumeũ florem videtur vocare Galenus,atq; affirmare anthelem à quibuſdã appellari,qui flos ſi in alicuius aures incidat,adeo tenaciter hæret, vt auelli non poſſit:Bombycis ſimilitudinem quãdã gerit hoc tomentum : quapropter eas arundines quæ multo eiuſmodi tomento abundarent,bom-

bycinas opinor à Theophrasto vocatas fuisse. folia gerit, ex articulis alterno laterum gradu emergentia: membraneo cortice, calamũ conuestientia, vsq; ad medium internodium: hinc enim à cauo alarum sinu resupinãtur, procũbente languido promissioris comæ vel paniculæ ponduſculo. Radix multis quoque geniculatur articulis, fœcunda stirpe, vt quæ vel adusta, vel recisa, lætius numerosiúsque reuirescat.

Arundo, Sagittaria, Dioscoridi nastos, hoc est farcta dicitur, quibusdam onascos. Ea est qua apud Indos & quasdam alias nationes tela ac sagittę fieri solent, vnde illi nomen: toxicam vocat Theophrastus: atq; à quibusdã Creticam vocari contendit (quanq̃ ex Creta scriptorij calami nunc ad nos proueniant) proinde, omnium est carnosissima, paucis nodis geniculata, maximéq; flexum recipiens, atq; omnino obsequẽs quo libeat flecti, si calefacta fuerit.

Fistulariam appellant arundinem quæ græcis syringias dicitur, quòd tota sit concaua ac fistulosa, nihílq; fere ligni carnísq; habeat. Plinius autẽ ait eam ita vocari, quòd ad fistulas sit vtilissima.

Characias arundo, hoc est vallaris, crassa & valida est, cæteris longior, sed vermibus obnoxia: vulgo Italorum hodie græcanica dicitur, atq; à Vitruuio, Cerdone græca. Eã esse puto q̃ cacumine est toroso, fusca lanugine

puluinato:nostræ regioni satis frequens,præsertim circa ripas exspatiantis lacus. vallatoriā vertit Gaza in Theophrastū,aítq; nasci in comythibus,quæ sunt arūdineta stagnorum pinguia & lęta,in q̄bus aceruata arundo,mutuo radicū implexu cōtorquet ac conuoluit.

Nexilem vel flutam arundinem, Plotiam, siue Plocimon appellarunt Græci, circa Orchomenium lacum frequentem, vti & superior, longe tamen graciliorem atq; imbecilliorem,ex qua tegulæ fieri possunt.In insulis fluitantibus(quas græci Ploadas vocant)nasci solet : in immensum prælatis ijs quas Cephisus amnis abluisset,vt cecinit Pindarus.

Indicis arūdinibus arborea est amplitudo, quarum vsus hastarum vice esse possit,modo præpilatæ fuerint,hoc est cuspidibus additis. Odorum vnguētorúmq; causa nasci Indicas & Syrias arundines refert Plinius: è quarum radicibus (vt Solino placet) succus exprimitur ad suauitatem mellis,quasi saccarum interpretari possis.Folia gerunt omnium arundinum,longe breuissima.Subrectarum longitudo,triginta ferè passus: humi vero serpentiū,quinquaginta: Crassitudo, cubitorū ternū interdum etiam senum,quod se non posse credere ait Strabo.In marem & fœminam Indicam arundinem diuidūt, aiúntq; spissius marem corpus gerere,fœminā capacius. Nauigiorū vsum præbēt huiusmodi arundines, singulis earum internodijs circa Acesinā ma-

xime amnẽ,ternos homines capiente alueo.

Arundines quasdam in æquinoctiali plaga,Australi quadam insula, nasci refert Diodorus,fructũ candidũ, eruo similem gerẽtes, è quo suauissimus panis conficiatur . æq; fabulosum,atq; illud quod in eadẽ insula, duas ait herbas nasci,supra quas iacẽtes,placidissimo somno moriãt.Certe quosdã Aethiopes, radicibus arundinũ in farina tritis victitare aiunt,atq; ob id rhizophagos appellatos esse.

Armamentariam arundinem nuncupauit Theophrastus, vel quòd ex ea vinearum pedamenta fierent (quæ nonnunq̃ armamenta Plinius vocat)vel ꝙ ex ea armamenta fierẽt ad inclusos cantus,ita enim Plinius interpretari visus est. Gaza autem interpretari videtur armamentarias arundines,quũ in amplitudinem aucupatoriam adolescũt, vnde etiã aucupatoriæ dictæ.Distant à reliquis arundinibus(vt in vniuersum capiamus)prꝺstantia quadam naturalis nutricationis. Pleniorem enim eam referunt nasci,carnosiorem,in totúmq; facie fœminæ lasciuiorem spectari. Etenim foliũ amplius,candidiúsq; gerit, minúsq; habet lanuginis,q̃ cæteræ:vt ex ijs queꝺdã omnino lanugine carere cõspiciat,quamobrẽ spadones appellatas fuisse cõpertũ est.

Est & in Italia nascẽs Adarcha nomine (inquit Plinius)palustris quidem,ex cortice sub ipsa coma:vtilissima dentibus, quoniam vis eadem est quæ sinapi.

Laconica cognominata arũdo,folijs eſt ver ſicoloribus,ac varijs(quo nomine ab alijs diſ fert) ab vna parte denſioribus, quales in to= tum circa ſtagna gigni putãt,diſſimiles am= nicis:longíſq; veſtiuntur tunicis, ſpatioſius à nodo ſcandente complexu.

Elegia arundo obliqua,vliginoſis locis fre= quens,humilis contra aliarum naturã,grami nis modo in terrã ſparſa:cibo,dũ adhuc tene ra eſt,animalibus gratiſſimo(ait Plinius)ma= ſculã ſolidã eſſe aiunt , fœminã vero inanẽ.

Tibialem arundinem,aut verius muſicã,in Orchomenio lacu plurimã,auletron calamũ græci dixerũt.Naſcit plurima inter Cephiſũ & Nolanã, qui locus Pelicania dicit : hodie ex Siciliæ inſula Thermitano agro ſita, lau= datur(inquit Solinus) Tibijs cõficiendis vti= liſſima eſt,vel ea maxime ratione,ꝗ cõtinuo foramine ſit peruia(inquit Plinius)Ea arũdi= ne paſtores antiqui ſua carmina cõcinebant: vnde illud Virgilij: Et tibias inflare leues, & dicere verſus.erátq; theatris peculiaris,ad co mœdiarũ cantus ruſticos,quapropter comœ= diã dicebãt actã fuiſſe,tibijs parib9,dextris& ſiniſtris:aut imparib9,quæ Serranæ dicerent. Quod ſi libeat intelligere,facile quidẽ perci= pies ex Theophraſti deſcriptiõe. Etenim hac arũdine(inquit)tibiarũ paria optime fiebãt, cædebantúrq; tẽpeſtiue in hũc vſum, vſq; ad Antigenis tibicinis tẽpora,quum adhuc ſim= plici muſica vterentur,hoc eſt aplaſto:prępa=

rabántq; musicas arundines ferè in hũc modũ. Cũ collegissent arũdinẽ,hyeme, sub dio, suis vestitam tunicis exponebãt:vere autem, dispoliatã, attritúq; expurgatã expandebant ad solẽ:ac mox sequẽti æstate cõcisam in internodia,rursum sub dio ad certũ tẽpus relinquebãt,omisso cũ internodijs superiori geniculo,ad oris tibiæ cõformationẽ:cuius tibiæ lõgitudinẽ nũq̃ palmo minorẽ efficiebãt. Vocabántq; has tibias interdũ puellares, & virginales,quę hemiopi hoc est semiforę essent, minores atq; imperfectę:vel diopi hoc est bi forę. Interdũ viriles quæ pares erant,hoc est, inuicẽ iunctæ, atq; ex eadẽ canna æqualibus cauernis cõstructę:quarũ apud Phryges dextra vnicũ tãtũ habebat foramẽ,sinistra,duo. Erãt & impares tibiæ,Sarranę appellatę:quarũ altera lõgior,altera breuior erat: Verũ hæ quidẽ ita inter se cõiunctæ erãt,vt vnica tãtũ appareret, atq; id quidẽ euphoniæ causa. Cæterũ optimę erant tibię ex internodijs,ad pariũ constructũ,vt mediæ totius arundinis partes,quę aduersum germina exeũt,mollissima paria gerant:durissima quæ proximæ radici habẽtur. Quin & ex eadẽ arundine ligulas tibiarũ optimas eximebãt,quas vulg⁹ nostrũ vocat, *des anches*. Eásq; ita tibiæ infigebant,vt alterã dextrã,alterã sinistram appellarent. Atq; hoc imprimis operã dabãt,vt ex eodẽ internodio linguã colligerẽt,ne discors esset. proximã ab radicę sinistrã imponebãt:

dextram quæ germina versus pateret, inciso duas in partes internodio. Quinetiã os linguę vtriusq;, secundũ calami incisuram effor mabãt, neq; existimabãt satis bene cõgruere, si quo alio modo linguę cõficerẽt. Ante Antigenis tẽpora nõ erãt linguæ præparatę vtiles, nisi prius aliquot annis adseruatæ atq; exiccatæ, multáq; exercitatione perdomitæ, vt canere tandẽ edocerent (ait Plinius) atq; ita ora linguarũ cõprimebantur, quod erat illis Theatrorũ moribus vtilius, sic enim refert Theophrastus. Verũ posteaq̃ varietas fictióq; accessit, & cantus luxuriãtes, tũ quidẽ cæsura mutata est, atq; ita effectũ, vt vtiles in trimatu fierent, apertioribus ligulis ad flectendos sonos, linguę enim difiectu deflectebant: quod ijs necessariũ esse existimabant, qui sonos fin gerent, & multifariã inflecterẽt. Verum post hæc antiquissima tẽpora, Plinij sæculo fieri cœperũt sacrificę Thuscorũ tibię, è buxo: Ludicræ vero, loto, ossibúsq; asininis, atq; etiam argento: Arundinibúsq; tantũ vtebantur ad tibiarũ ligulas, quemadmodũ & hodie quoq; apud nos in more positum esse videmus.

Calamus odoratus, vel (si mauis) aromaticus, Hippocrati myrepsicos, Plutarcho Arabicus dictus: ab India, ac Syria, ad nos hodie defertur: éstq; etiam in Arabia frequens, circa lacum Gennesaretidẽ in conualli stagnantibus ac palustribus eius lacus aquis conferto, quæ tamen palustria æstate desiccari ait Pli-

nius,atq; facilius ijs deficcatis calamos colli-
gi. Caue autẽ ne intelligas, calamos deficca-
tis paludibus gigni. Nã hoc oĩbus arundini-
bus peculiare eſt, vt in aquis creſcãt. Proinde
hic calamus, Arũdini ſimillimus eſt aſpectu,
multis geniculatus nodis, fuluus, tactu mol-
lis,& quũ frangitur ſciſſilis, intus araneoſus,
caſiæ guſtu, fragrantiſſimo odore, vt locũ in
quo naſcitur ingrediẽti, ſpiritus ſuauiſſimus
ſtatim aſpiret: mollior eſt tactu (ait Plinius)
melióq; qui minus fragilis,& qui aſſuloſe po
tius q̃ rhaphani modo frangitur. Nã rhapha
nus frãgitur fruſtulatim nõ aſſuloſe: quod eſt
per lata quædã fragmenta quas aſſulas antiq
vocabant, veluti quũ marmor cędit: ea enim
antiqua vox eſt. Ineſt præterea huic calamo
(ait idẽ author) araneũ ꝙ vocãt florẽ. Cęte-
rũ, qui ex noſtris ſeplaſiarijs calamo aroma-
tico carent, ij ſolẽt minus tritis medicis oſtẽ
dere radicẽ acori, cuius geniculi atq; etiam
odoris quædm ſuauitas, item color, nonnihil
ad calamũ aromaticũ accedere vidẽtur. quã-
obrẽ ea radice interdũ pro calamo odorato
vti ſolẽt, haud ſec⁹ atq; cupreſſo ꝓ xyloaloẽ.

Papyrus, aut (ſi voles) papyrum, in Syria
etiam naſcitur, circa eum lacum, quo & ca-
lamus odoratus (inquit Theophraſtus) eam
vero inter arundines connumerare non ve-
rebor, etſi nonnihil ab ijs differre videatur.
Naſcitur & in paluſtribus Aegypti (vt refert
Plinius) aut quieſcẽtibus Nili aquis, vbi eua-